

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
XALQ TA'LIMI VAZIRLIGI

Respublika
Ta'lim Markazi

unicef
har bir bola uchun

UMUMIY O'RTA TA'LIMNING MILLIY O'QUV DASTURI

O'ZBEK TILI

FILOLOGIYA FANLARI TAVSIFI VA INTEGRATSIYASI

Filologiya fanlari ona tili, adabiyot, o'zbek tili (ta'lim boshqa tillarda olib boriladigan maktablar uchun), qardosh tillar (qozoq, qirg'iz, tojik, turkman, qoraqalpoq), rus tili (ta'lim rus va o'zbek tilida olib boriladigan maktablar uchun) o'quv predmetlarini qamrab oladi hamda ularning o'zaro aloqadorligini ta'minlaydi.

O'quvchilarga tilni o'qitish orqali shu til bo'yicha egallanadigan nutqiy faoliyatning asosiy to'rt turi: nutqni tinglab tushunish, gapirish, o'qish va yozish amallari bo'yicha har bir sinfda taqozo etiladigan malaka va ko'nikmalar me'yorini rivojlantirish, bunda o'qishda, mehnat jarayonida va oilada, jamoat joylarida yuzaga keladigan turli nutqiy vaziyatlarda mustaqil ravishda fikr almasha olish va fikr bayon eta bilish, eshitilgan materialni idrok etish, shuningdek, yozma manbalarni o'qish orqali axborot olish, voqea-hodisalarga o'z munosabatini bildirish tarzida muloqotga kirishish malakasini egallab borish dinamikasi nazarda tutiladi.

O'zbek tili O'zbekiston Respublikasining davlat tilidir. Shu sababli ham O'zbekiston Respublikasi hududida yashovchi aholi bu tilni puhta o'zlashtirishi dolzarb masalalardan biri. O'zbek tili darslarida amalga oshirish lozim bo'lgan asosiy masala ona tilisi o'zga bo'lgan o'quvchilarda o'zbek tiliga qiziqish va e'tibor hissini muntazam sur'atda o'stirib borishdan, o'zbek tilida so'zlashish, ularga tilning, urf-odatlarining, madaniyati va boy adabiy me'rosining ahamiyatini, turli mavzularda tutgan o'rnini tushuntirishdan iborat. Fanlararo bog'lanishni tafakkurning rivojlanishiga qiyoslash mumkin. Fanlarni o'zaro bog'lab o'rganish u yoki bu fan bo'yicha o'rganilayotgan voqea va hodisa haqida o'quvchida jonli mushohada qilish malakasini o'stiradi, bu bilan o'quvchi voqea, hodisa haqida aniq tasavvurga ega bo'ladi. O'qituvchi o'zbek tili fanini boshqa fanlar, zamon bilan hamnafas uzviy bog'lagan holda ta'lim berar ekan, yangi materialni bayon qilish, mustahkamlash jarayonida, shuningdek, takrorlash, umumlashtirish vaqtida u yoki bu mavzu yuzasidan o'rni bilan bog'lanishli, o'quvchilarni mantiqiy, tahliliy mushohadaga chorlovchi turli mazmunga oid matnlardan foydalanadi. Bunday matnlardan foydalanish o'quvchilarni kreativ fikrlashga, matnni tushunishga, bilimi va dunyoqarashining boyishiga xizmat qiladi.

Milliy ma'naviyatni egallash o'zbek xalqining boy tarixi, milliy qadriyatlarini, urf-odatlarini va ularni o'zida aks ettirgan boy adabiy-badiiy meros bilan yaqindan tanishish, uni o'qib o'rganish, milliy an'analar, bayramlar, urf-odatlar asosida shakllangan milliy madaniyat, shuningdek, umuminsoniy qadriyatlarni o'rgatishni taqozo etadi. O'zbek tili va o'zbek adabiyotining ixcham va go'zal namunalarini, xalqning tarixiy, madaniy hayotiga xos muhim lavhalar, jahon milliy madaniyatiga hissa qo'shgan o'zbek xalqi vakillarining ijodiy merosini o'rganish ham ko'zda tutiladi. Bunda o'rganilayotgan so'z va so'z shakllarini to'g'ri talaffuz qilish hamda yozish, so'zni grammatik jihatdan to'g'ri shakllantirish, so'zlarni o'rinli tanlash va sintaktik-uslubiy jihatdan to'g'ri baholay olish, jumla tuzishda va nutq

ohangini belgilashda adabiy til imkoniyatlaridan o'rinli foydalanish talab etiladi. Til o'rganishda uzluksiz ta'limning boshlang'ich va umumiy o'rta bosqichlarida til ta'limining lisoniy, lingvopsixologik, sotsiopsixologik va paralingvistik xususiyatlari va, muhimi, umumdidaktik va o'ziga xos metodik xususiyatlardan kelib chiqqan holda hosil qilinadigan nutqiy-kommunikativ, grammatik va umumtarbiyaviy vazifalar belgilanadi.

O'zbek tili fani faqat grammatik me'yorni o'rgatuvchi fan sifatida emas, balki o'quvchining ixtiyoriy mavzudagi, fanlar kesimidagi matnlarni tinglab tushunishiga, to'g'ri o'qishiga, orfoepik va orfografik me'yorlarni rivojlantirishga xizmat qiladigan fandır. O'quvchi mantiqiy, tanqidiy, kreativ fikrlashi uchun o'zbek tili darslarida tinglab, ko'rib va o'qib tushunishga e'tibor qaratiladi. O'zbek tilini puxta o'zlashtirgan o'quvchi o'zbek tilida o'z fikrini belgilangan darajalar asosida mustaqil bayon eta oladi. O'zbek tilini mukammal o'zlashtirgan o'quvchi o'zbek tilida beriladigan matnlarni o'qish orqali mantiqiy, tanqidiy, ijodiy (kreativ) fikrlash orqali olgan bilimlarini hayotda qo'llay olish layoqati rivojlantiriladi. Shuningdek, o'quvchilarning mantiqiy fikrlashini va amaliy ko'nikmalarini shakllantirishga yo'naltirilgan xalqaro baholash dasturi (PISA, PIRLS) talablariga mos keladigan elementlar orqali amaliy topshiriqlarni matnlarning mazmuniga singdirish o'qituvchi oldidagi asosiy vazifalardan biri sanaladi. Bunda matnni tushunish, tanqidiy, tahliliy fikrlash, munosabat bildirish malakalarini shakllantirish ko'zda tutiladi.

Ona tili fani o'quvchi shaxsini fikrlashga, o'zgarlar fikrini anglashga, o'z fikrini og'zaki hamda yozma shaklda savodli bayon qila olishga qaratilgan nutqiy (kommunikativ) kompetensiyani rivojlantirish; o'quvchilarda grammatikaga oid o'zlashtiriladigan bilimlarni (fonetika, leksikologiya, so'zning tarkibi, so'z yasalishi, morfologiya, sintaksis, yozuv va imlo, tinish belgilari, nutq uslublari, stilistikaga oid tushunchalarni) rivojlantirish hamda ona tilining keng imkoniyatlaridan unumli foydalangan holda to'g'ri va ravon bayon eta olishni rivojlantirishga qaratilgan lingvistik kompetensiyalarni shakllantirishdan iborat.

O'zbek tili fani umumiy o'rta ta'limning ta'lim boshqa tillarda olib boriladigan maktablarida ikkinchi til sifatida o'qitiladi. Ushbu fan ta'limi mazmunida asosiy diqqat-e'tibor nutqiy va lingvistik kompetensiyani shakllantirishga qaratilgan bo'lib, bu o'quvchilarning o'zbek tilidan egallaydigan lingvistik bilimlari vositasida kundalik turmush, ijtimoiy-madaniy hayot, mutaxassislik sohalarda og'zaki va yozma erkin muloqot yurita olishlarini ta'minlashga qaratilgan. O'quvchilarning kundalik va kasbga oid sohalarda faoliyat olib borishi uchun o'zbek tili fani bo'yicha o'zlashtirgan bilimlarini muloqot jarayonida qo'llash malakasini rivojlantiruvchi nutqiy kompetensiyalar va o'zbek tilida og'zaki va yozma savodxonligini rivojlantirishga qaratilgan lingvistik kompetensiyalar o'quvchilarning o'zlashtirgan bilimlari asosida o'zini o'zi mustaqil rivojlantirish, egallangan bilim, ko'nikma va malakasini turli vaziyatlarda qo'llay olishga qaratilgan tayanch kompetensiyalarni shakllantirishini ko'zda tutadi.

Adabiyot fani o'quvchilarni milliy hamda jahon adabiyotining nodir namunalarini mustaqil tushunish va tahlil qilishga o'rgatadi hamda shu orqali o'quvchilarni badiiy adabiyotga qiziqtirish, kitobxonlik madaniyatini va o'quvchilarning ma'naviy-axloqiy dunyosi, adabiy-estetik didini shakllantirish, ularda mustaqil fikrlash, obrazli tafakkurga oid bilim, ko'nikma, malakalarni hosil qilish va rivojlantirish, olam va inson tabiati, milliy hamda umuminsoniy qadriyatlar haqidagi tasavvurlarini, dunyoqarashini kengaytirishga xizmat qiladi.

O'qish fani, umumiy o'rta ta'limning boshlang'ich sinflari o'quv rejasidagi adabiyot fani, og'zaki va bog'lanishli nutqini o'stirishga, lug'atini boyitishga, to'g'ri va ifodali o'qishga o'rgatish bilan birga ularda kitobxonlik va nutq madaniyatini hamda mustaqil fikrlash qobiliyatini shakllantirishga xizmat qiladi. O'qish fanini o'qitish orqali o'quvchilarda to'g'ri, tez, ongli, ifodali o'qish malakalarini shakllantirish; o'quvchilarda kitobga, o'qishga muhabbat uyg'otish, ularni oddiy kitobxondan chuqur mulohaza yurituvchi, ijodkor kitobxon darajasiga ko'tarish; o'qish orqali o'quvchilarning tevarakatrof, borliq haqidagi bilimlarini kengaytirish, dunyoqarash elementlarini shakllantirish; o'quvchilarni axloqiy-estetik va mehnatsevarlik ruhida tarbiyalash; o'quvchilarning nutqi va tafakkurini o'stirish; elementar adabiy tushunchalarni shakllantirish; o'quvchilarning tafakkurini boyitish ko'zda tutiladi. O'qish darslari oldiga qo'yilgan tarbiyaviy vazifaning muvaffaqiyatli hal etilishi darsda badiiy asar matni ustida ishlash bilangina bog'liq bo'lib qolmay, balki bolalarni qurshab olgan hayot, tabiatdagi turfa o'zgarishlar, ekologik vaziyat, ijtimoiy foydali mehnat bilan ham o'zaro bog'liq bo'lishi lozim. O'quvchilarni o'qishga o'rgatishda hayot tajribalariga tayanib ish ko'riladi. O'qish darslarini bolalarda go'zallikka muhabbat uyg'otadigan, poklik tuyg'ulariga ozuqa beradigan, hissiyotni o'tkirlashtiradigan, aqlni charxlaydigan, tasavvurlarni boyitadigan, estetik didni o'stiradigan musiqa va tasviriy san'at fanlari bilan uzviy bog'langan bo'lishi kerak. O'qish, musiqa va tasviriy san'at darslarini o'zaro bog'lab uyushtirish bolalarda san'at asarlarini to'g'ri tushunish va qadrlash ko'nikmalarini o'stiradi, o'quvchilarning shaxs sifatida ma'naviy qiyofasini shakllantirishga xizmat qiladi.

Filologiya fanlari blokidagi fanlar o'zaro ijtimoiy va aniq fanlar bilan uzviy bog'lab o'qitiladi. Agar o'quvchi matndan tashqari jadval, diagrammalardagi topshiriqlarni mantiqiy fikrlab, unga tanqidiy yoki kreativ yondashmasa, o'qish savodxonligida qusur borligidan dalolatdir.

Matematika faniga doir masala, misol, topshiriqlarni bajarish uchun, albatta, uni tushuna bilish zarur. Masalan, topshiriqlar gaplar vositasida ifodalanadi. Fanga oid matnlarni tinglab tushunish, mantiqiy fikrlash orqali matematik o'lchov va hisob-kitoblar bilan bog'liq masalalarni yechish, laboratoriya va boshqa tajribalarni o'tkazish jarayonida eng maqbul yechim topa olish va to'g'ri qaror qabul qilish malakalari rivojlantiriladi.

Fizika va astronomiya faniga doir masala, formula, matnlarni o'qib tushunish ushbu fan tushuncha va hodisalarini – bu fan ramzlari va amaliyotlarini to'g'ri yozish va o'qish orqali – qanchalik to'g'ri va ongli

uqqanligi yoki uqmaganligini ham ko'rsatib turadi. Fanga oid matnlarni o'qish jarayonida o'quvchilarning mantiqiy fikrlash qobiliyati, aqliy rivojlanishi va umuminsoniy qadriyatlarini shakllantirish barobarida olamning yagona manzarasiga oid tafakkurlarini rivojlantirish hamda egallagan bilimlardan kundalik hayot faoliyatlarida foydalanish ko'nikmasini shakllantirishni ko'zda tutadi.

Kimyo faniga oid matnlarni, terminlarni, atamalarni, topshiriqlarni bajarish uchun, albatta, uni tushuna bilish zarur. Fanga oid matnlarni to'g'ri o'qish va tinglab tushunish orqali o'quvchilar moddalar tarkibi, kimyoviy atamalarni farqlash, inson faoliyati va tabiatda ro'y berayotgan kimyoviy jarayonlar haqidagi tushunchalarni biladilar. kimyoviy birikmalarning farqlarini, tabiiy tizimlarning kimyoviy asosini, moddalarning tuzilishi va tarkibining o'zaro bog'liqligini o'rganishadi. Kimyoviy moddalardan, maishiy kimyo mahsulotlaridan ehtiyotkorlik bilan foydalanish va ular asosida eksperiment o'tkazish ko'nikmalari rivojlanadi.

Biologiya faniga oid matnlarni to'g'ri o'qish, tushunish orqali terminlarni, atamalarni, jonli tabiatning ob'yekti va tizimini bilish, jonli va jonsiz tabiat o'rtasidagi uyg'unlikni his etish, jonli muhit muammolarini hal qilish ko'nikmalariga ega bo'ladilar, o'quvchilarning ijtimoiylashuvi yaxshilanadi. Bir vaqtning o'zida atrofimizni o'rab turgan jonli tabiatga ijobiy munosabat, tabiiy rang-baranglikni saqlab qolish, shuningdek, javobgarlikni his qilgan holda mustahkam hayotiy faoliyat shakllanadi.

Tabiiyot va geografiya faniga oid matnlarni tinglab tushunish, o'qish orqali o'quvchilarda tabiiy va ijtimoiy-iqtisodiy ob'yekt, jarayon va hodisalar, Vatanimiz tabiiy sharoiti va boyliklari, aholisi va iqtisodiyoti, jamiyat va tabiatning o'zaro aloqadorligi, tabiatdan oqilona foydalanish va ishlab chiqarishni oqilona tashkil etishning global va hududiy muammolari haqida ilmiy-amaliy tushunchalarni o'rgatadi, mustaqil fikr-mulohaza yuritish, xaritalardan foydalana olish, geografik bilimlarni amalda qo'llash malakalari shakllanadi.

Informatika va axborot texnologiyalari faniga oid matnlarni tushunish, o'qish orqali axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va kompyuter texnikasidan foydalanish malakalari rivojlanadi.

Tarix fani orqali adabiy va tarixiy dalillarni bir- biriga qiyoslash, dalillar haqida fikr yuritish va to'g'ri xulosalar chiqarish bilimni puxta o'zlashtirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Adabiyot va tarix fani o'zaro yaqin turadi. Adabiyot darslarida o'quvchilar ongida ilmiy dunyoqarashni shakllantirishda ularning tarix fanidan olgan bilimlaridan foydalanish bilan birga, hozirgi davrdagi ijtimoiy-siyosiy hodisalar ham o'rganiladi. Ilmiy dunyoqarashni shakllantiruvchi yorqin tarixiy shaxslar obrazlari ham o'quvchilarning ma'naviy dunyosini boyitadi, jamiyatning moddiy boyligi va ma'naviy madaniyatini rivojlantirishga o'z hissalarini qo'shish tuyg'usini o'stiradi. Shu yo'l bilan o'quvchilarda ijtimoiy hayot voqealari hamda adabiyot va san'at asarlarini mustaqil anglash malakasi, izchil dunyoqarash shakllantiriladi.

MAKTAB BITIRUVCHILARIDA FILOLOGIYA FANLARI BO'YICHA RIVOJLANTIRILADIGAN UMUMIY KOMPETENSIYALAR (umumiy o'rta ta'lim bitiruvchilariga qo'yiladigan talablar)

NUTQIY KOMPETENSIYA

maqsad va kontekstdan kelib chiqqan holda o'z fikrini yetkazish uchun og'zaki muloqotga kirishadi;

maqsad va kontestdan kelib chiqqan holda o'z fikrini yetkazish uchun yozma matn yaratadi;

turli uslubdagi matnlarni ifodali o'qiydi; mazmunini anglaydi va qayta tushuntirib beradi;

notanish matnni ovoz chiqarib, belgilangan tezlikda o'qiydi;

audiomatnni tinglab, videotasvir va rasmlarni ko'rib tushunadi, o'z munosabatini og'zaki hamda yozma shakllarda ifodalab beradi;

asar va ijodkor shaxsi haqida o'zining mustaqil fikrini adabiy talaffuz va imlo me'yorlariga rioya qilgan holda bayon qiladi;

matnning umumiy mavzusini belgilaydi, matnga sarlavha qo'yadi;

matnning ma'lum qismini o'qib, uni mantiqan davom ettiradi;

matnni mazmuniy qismlarga ajratadi va reja tuzadi;

turli janrdagi matnlar mazmunini tushunadi, ulardan namunalarni yoddan aytib beradi, asar sujetini hayot bilan taqqoslaydi;

turli janrdagi adabiyotlarni mutolaa qilib, undagi g'oya va obrazlarga og'zaki hamda yozma shakllarda munosabat bildiradi;

asar mutolaasidan zavqlana olish darajasida tilning ifoda imkoniyatlarini anglay oladi va his-tuyg'ularini bayon qiladi;

ommaviy axborot vositalaridagi dolzarb mavzularga doir xabar va ma'lumotlarni tushunadi, o'z munosabatini bildiradi;

LINGVISTIK KOMPETENSIYA

o'z fikrini yozma shaklda bayon qilishda adabiy tilning imlo, grammatik va uslubiy me'yorlariga rioya qiladi;

xalq maqollari, hikmatli so'zlar ma'nosini tushungan holda o'z nutqida qo'llaydi, matn tuzishda yordamchi so'zlardan o'rinli foydalanadi;

nasriy asarlardagi so'zlarning o'z va ko'chma ma'nolarini farqlaydi;

o'z yozma nutqida kiritmalardan, tinish belgilaridan o'rinli va to'g'ri foydalanadi, matndagi ko'chirma gaplarni o'zlashtirma gap shaklida yozadi;

til imkoniyatlaridan foydalanib sodda gaplarni qo'shma gapga aylantiradi;

o'qilgan asar bo'yicha obrazlarga mantiqiy fikrlab tavsif beradi;

ish qog'ozlari (ariza, ma'lumotnoma, xat, e'lon, axborot, tavsifnoma, tushuntirish xati, jadval shaklida o'z rezumesi) ni yozadi;

adabiy til me'yorlariga rioya qilgan holda turli mavzularda taassurot, referat, esse va ijodiy matn (bayon, 2-2,5 sahifa) yozadi;

sodda matnlar mazmunini tushungan holda tarjima qiladi.

FILOLOGIYA FANLARI ORQALI O'QUVCHILARDA TAYANCH KOMPETENSIYALARNI RIVOJLANTIRISH BO'YICHA TAVSIYALAR

Umumiy o'rta ta'lim tizimida o'quvchilarda fanga oid kompetensiyalar bilan birgalikda tayanch kompetensiyalar shakllantirilishi belgilab berilgan. Filologiya fanlari bloki yo'nalishidagi fanlar orqali o'quvchilarning o'zlashtirgan bilimlari asosida o'zini o'zi mustaqil rivojlantirish, egallagan bilim, ko'nikma va malakasini turli vaziyatlarda qo'llay olishga qaratilgan tayanch kompetensiyalarni shakllantirishdan iborat.

Jumladan, kommunikativ kompetensiyalarni shakllantirishda davlat tili, xorijiy tillarni o'zlashtirishda mustaqil, ijodiy fikrlash, yozma va og'zaki ravon bayon etish malakalarini shakllantirishda ona tili bo'yicha o'zlashtirgan bilimlarini muloqot jarayonida qo'llash malakasini rivojlantirish lozim.

Fanlarni o'qitishda axborot bilan ishlash kompetensiyasini samarali rivojlantirish imkoniyatlarini kengaytiruvchi zamonaviy axborot-telekommunikatsiya vositalaridan muntazam foydalanish zarur. Bunda o'quvchilarni fanga oid axborotlarni turli manbalardan izlash, tahlil qilish va axborot xavfsizligiga rioya qilgan holda axborot vositalari bilan ishlash ko'nikmalarini shakllantirishda mobil qurilma (telefon, planshet va boshqa gadjetlar) lardan foydalanish tavsiya etiladi.

O'z-o'zini rivojlantirish kompetensiyasini shakllantirishda umuminsoniy fazilatlariga ega bo'lish, Vatanni sevish, huquqiy, iqtisodiy bilimlarga ega bo'lish, yangiliklarga intilish va o'zlashtirgan nazariy bilimlari asosida mustaqil qaror qabul qilishga, jamiyatda ro'y berayotgan progressiv va innovatsion o'zgarishlardan xabardor bo'lish hamda ulardan kundalik hayotda foydalana olishga o'rgatish zarur.

Ijtimoiy-emotsional va fuqarolik kompetensiyasini shakllantirish fuqarolik burchi, ijtimoiy, siyosiy rivojlanish, favqulodda vaziyatlar, ekologik muammolar haqida bilimlarga ega bo'lish, badiiy asar va san'at asarlarini tushunish hamda ularni asrashda tashkilotchilik xislatlarini rivojlantirishdan iborat.

10 SINIF (B1.2)

NUTQIY KOMPETENSIYALAR

Anglash (passiv nutq ko'nikmalari)	
O'qib tushunish	
B1.2-O'T1	o'z darajasiga mos matn (voqeaband yoki faktologik matnlar; gazeta, jurnal yoki veb-sayt maqolalari; intervyular; munozarali va turli nuqtai nazarlar aks etgan matnlar; muammo va yechim aks etgan matnlar; annotatsiyalar) o'qiganda uning asosiy g'oyasini tushunadi
B1.2-O'T2	o'z darajasiga mos matn (voqeaband yoki faktologik matnlar; gazeta, jurnal yoki veb-sayt maqolalari; intervyular; munozarali va turli nuqtai nazarlar aks etgan matnlar; muammo va yechim aks etgan matnlar; annotatsiyalar) o'qiganda undagi detallarni tushunadi (<i>kim? nima? qachon? qayerda? nima uchun?</i> singari so'roqlarga javob topa oladi)
B1.2-O'T3	o'z darajasiga mos matn (voqeaband yoki faktologik matnlar; gazeta, jurnal yoki veb-sayt maqolalari; intervyular; munozarali va turli nuqtai nazarlar aks etgan matnlar; muammo va yechim aks etgan matnlar; annotatsiyalar) o'qiganda undagi tasvirlarni tushunadi
B1.2-O'T4	o'z darajasiga mos matn (voqeaband yoki faktologik matnlar; gazeta, jurnal yoki veb-sayt maqolalari; intervyular; munozarali va turli nuqtai nazarlar aks etgan matnlar; muammo va yechim aks etgan matnlar; annotatsiyalar) o'qiganda undagi argumentlarni (fikrlar, fikrlarni asoslash uchun keltirilgan dalillar) tushunadi
B1.2-O'T5	o'z darajasiga mos matn (voqeaband yoki faktologik matnlar; gazeta, jurnal yoki veb-sayt maqolalari; intervyular; munozarali va turli nuqtai nazarlar aks etgan matnlar; muammo va yechim aks etgan matnlar; annotatsiyalar) o'qiganda unda ochiq aytilmagan fikrlarni tushunadi
B1.2-O'T6	zamonaviy o'zbek adabiy tilida yozilgan badiiy matn (nasriy yoki dramaturgik asarni) o'qiganda tushunadi (asosiy g'oyasini, syujetidagi voqealarni ajrata oladi; obrazlarga ta'rif bera oladi; asarga munosabat bildiradi)
B1.2-O'T7	o'qilayotgan matndagi notanish so'zlarning taxminiy ma'nosini kontekstdan topa oladi
B1.2-O'T8	lug'atlar (shu jumladan izohli lug'atlar) bilan ishlay oladi, ulardan so'zning kerakli ma'nosini aniqlashtira oladi
Tinglab tushunish	
B1.2-TT1	o'z darajasiga mos matn (voqeaband yoki faktologik matnlar, kundalik vaziyatlar va ijtimoiy mavzular aks etgan dialoglar, intervyular, tele va radio dasturlar, taqdimotlar) eshitganda uning asosiy g'oyasini tushunadi
B1.2-TT2	o'z darajasiga mos matn (voqeaband yoki faktologik matnlar, kundalik vaziyatlar va ijtimoiy mavzular aks etgan dialoglar, intervyular, tele va radio dasturlar, taqdimotlar) eshitganda undagi detallarni tushunadi

	(kim? nima? qachon? qayerda? nima uchun? singari so'roqlarga javob topa oladi)
B1.2-TT3	o'z darajasiga mos matnni (voqeaband yoki faktologik matnlar, kundalik vaziyatlar va ijtimoiy mavzular aks etgan dialoglar, intervyular, tele va radio dasturlar, taqdimotlar) eshitganda undagi tasvirlarni tushunadi
B1.2-TT4	o'z darajasiga mos matnni (voqeaband yoki faktologik matnlar, kundalik vaziyatlar va ijtimoiy mavzular aks etgan dialoglar, intervyular, tele va radio dasturlar, taqdimotlar) eshitganda undagi argumentlarni (fikrlar, fikrlarni asoslash uchun keltirilgan dalillar) tushunadi
B1.2-TT5	o'z darajasiga mos matnni (voqeaband yoki faktologik matnlar, kundalik vaziyatlar va ijtimoiy mavzular aks etgan dialoglar, intervyular, tele va radio dasturlar, taqdimotlar) eshitganda undagi ochiq aytilmagan fikrlarni tushunadi
B1.2-TT6	zamonaviy o'zbek adabiy tilida kino(video)filmlar, spektakllar, nasriy yoki dramaturgik asarlar asosidagi audiokitoblarni eshitganda (tomosha qilganda) tushunadi (asosiy g'oyasini, syujetidagi voqealarni ajrata oladi; obrazlarga ta'rif bera oladi; asarga munosabat bildiradi)
B1.2-TT7	o'rganilgan vaziyatlar doirasida o'zgalarning o'ziga qaratilgan nutqini tushunadi
B1.2-TT8	tinglanayotgan matndagi notanish so'zlarning taxminiy ma'nosini kontekstdan topa oladi
Faol nutq ko'nikmalari	
Yozish	
B1.2-Y1	norasmiy vaziyatlarda xat (e-mail) yoza oladi va xatlarga javob qaytara oladi
B1.2-Y2	rasmiy vaziyatlarda xat (e-mail) yoza oladi va xatlarga javob qaytara oladi
B1.2-Y3	ayrim keng tarqalgan rasmiy ish hujjatlarini (ariza, tushuntirish xati, avtobiografiya, obyektivka / rezyume) tuza oladi
B1.2-Y4	ekspozitsiyali (voqealar bo'layotgan joy tasvirlangan) voqeaband matn tuza oladi
B1.2-Y5	faktologik matn yoza oladi
B1.2-Y6	avtobiografiya (biografiya) yoza oladi
B1.2-Y7	maqola yoza oladi
B1.2-Y8	intervyu yoza oladi
B1.2-Y9	annotatsiya (taqriz) yoza oladi
B1.2-Y10	munozarali mavzularda turli nuqtai nazarlar aks etgan esse yoza oladi
B1.2-Y11	muammoga yechim taklif qilingan va fikri asoslangan esse yoza oladi
B1.2-Y12	maslahat berish, ishontirish mazmunidagi matnlar tuza oladi

B1.2-Y13	o'qigan (eshitgan) asari (ko'rgan filmi / spektakli) yuzasidan esse yoza oladi (asosiy g'oyasi, syujetining qisqacha bayoni, obrazlarning qisqacha ta'rifi bera oladi, asarga nisbatan o'z munosabati)
Gapirish	
B1.2-G1	aynan hozir bo'layotgan voqea-hodisalarni, guvohi bo'lgan voqealarni tasvirlay oladi va ularga munosabat bildiradi
B1.2-G2	takrorlanuvchi voqea-hodisalar, doimiy holatlarni tasvirlay oladi va ularga munosabat bildiradi
B1.2-G3	oldin bo'lgan voqealarni, holatlarni tasvirlay oladi va ularga munosabat bildiradi
B1.2-G4	kelajakdagi voqealar haqida gapira oladi
B1.2-G5	voqea-hodisalar, shaxslar, predmetlar, joylarni, tushunchalarni tasvirlay oladi, solishtira oladi va ularga munosabat bildiradi
B1.2-G6	munozarali mavzuda o'z fikrini bera oladi va fikrini asoslash uchun dalillar (argumentlar) keltira oladi
B1.2-G7	muammoga yechim taklif qila oladi va taklif qilgan yechimini asoslay oladi
B1.2-G8	o'qigan (eshitgan) asari (ko'rgan filmi / spektakli) yuzasidan gapira oladi (asosiy g'oyasi, syujetining qisqacha bayoni, obrazlarning qisqacha ta'rifi bera oladi, asarga nisbatan o'z munosabati)
B1.2-G9	o'rganilgan mavzular doirasida og'zaki taqdimot qila oladi
B1.2-G10	kontekstdan kelib chiqqan holda zarur uslub hamda leksik va grammatik vositalarni tanlagan holda muloqotga kirisha oladi

LINGVISTIK KOMPETENSIYALAR

Grammatika	
B1.2-GR1	hozirgi zamon fe'llarini (hozirgi zamon davom fe'li, hozirgi-kelasi zamon) ishlata oladi
B1.2-GR2	o'tgan zamon fe'llarini (yaqin o'tgan zamon, uzoq o'tgan zamon, o'tgan zamon davom fe'li) ishlata oladi
B1.2-GR3	kelasi zamon fe'llarini (kelasi zamon maqsad fe'li, hozirgi-kelasi zamon, kelasi zamon gumon fe'li) ishlata oladi
B1.2-GR4	fe'lning buyruq maylini ishlata oladi (buyruq, iltimos, taklif ma'nolarida)
B1.2-GR5	fe'lning shart maylini ishlata oladi (xohish-istaklarni bildirish uchun)
B1.2-GR6	fe'lning aniq nisbat shaklini ishlata oladi

B1.2-GR7	fe'ning o'zlik nisbat shaklini ishlata oladi
B1.2-GR8	fe'ning majhul nisbat shaklini ishlata oladi
B1.2-GR9	fe'ning birgalik nisbat shaklini ishlata oladi
B1.2-GR10	fe'ning orttirma nisbat shaklini ishlata oladi
B1.2-GR11	hozirgi va o'tgan zamon sifatdoshlarini (<i>borayotgan, borgan</i> va h.z.) aniqlovchi vazifasida ishlata oladi
B1.2-GR12	harakat nomini (<i>borish, o'qish</i> va h.z.) maqsad holi vazifasida ishlata oladi
B1.2-GR13	sifat va ravish darajalari hamda tegishli grammatik konstruksiyalarni ishlata oladi
B1.2-GR14	sonlar, miqdor so'zlari va daraja-miqdor ravishlarini ishlata oladi
B1.2-GR15	"zarur", "kerak", "mumkin", "shart" (+emas) singari modal so'zlarini ishlata oladi
B1.2-GR16	ko'chirma va o'zlashtirma gaplarni ishlata oladi
B1.2-GR17	bog'langan qo'shma gaplarni ishlata oladi
B1.2-GR18	payt ergash gapli qo'shma gaplarni ishlata oladi
B1.2-GR19	shart ergash gapli qo'shma gaplarni ishlata oladi
B1.2-GR20	to'siqsiz ergash gapli qo'shma gaplarni ishlata oladi
B1.2-GR21	sabab ergash gapli qo'shma gaplarni ishlata oladi
B1.2-GR22	natija ergash gapli qo'shma gaplarni ishlata oladi
B1.2-GR23	maqsad ergash gapli qo'shma gaplarni ishlata oladi
B1.2-GR24	aniqlovchi ergash gapli qo'shma gaplarni ishlata oladi
B1.2-GR25	kirish birikmalarini (<i>menimcha, mening fikrimcha</i> singari) va munosabatni ifodalovchi modal so'zlarni (<i>balki, ehtimol</i> singari) ishlata oladi
B1.2-GR26	matn yaxlitligini ta'minlovchi vositalarni (bog'lovchi so'zlar, kirish birikmalar, olmoshlar) ishlata oladi
Leksika	
B1.2-L1	o'rganilgan mavzular doirasidagi so'zlar ma'nosini tushunadi va ularni to'g'ri qo'llay oladi
B1.2-L2	o'rganilgan mavzular doirasidagi so'zlar uslubiy buyoqqa ega bo'lgan hollarda ularning uslubiy ma'nolarini tushunadi va to'g'ri qo'llay oladi
B1.2-L3	notanish so'zlarning ma'nosini kontekstdan va so'zning yasalishidan taxmin qila oladi
B1.2-L4	fikrini ifodalash uchun kerakli so'zni bilmay qolganda yaqin ma'noli so'zlarni ishlatish va tasvirlash orqali vaziyatdan chiqqa oladi

10-SINF

Turizm

27 s.

2000 yillik tarix

O'tgan zamon fe'llarini (yaqin o'tgan zamon, uzoq o'tgan zamon, o'tgan zamon davom fe'li) ishlata oladi. Sifat va ravish darajalari hamda tegishli grammatik konstruksiyalarni ishlata oladi. Ko'chirma va o'zlashtirma gaplarni ishlata oladi

Tarixiy qahramonlar

O'z darajasiga mos matnni (voqeaband yoki faktologik matnlar; gazeta, jurnal yoki veb-sayt maqolalari; intervyular; munozarali va turli nuqtayi nazarlar aks etgan matnlar; muammo va yechim aks etgan matnlar; annotatsiyalar) o'qiganda uning asosiy g'oyasini tushunadi faktologik matn yoza oladi.

Oldin bo'lgan voqealarni, holatlarni tasvirlay oladi va ularga munosabat bildira oladi.

Qadimiy me'moriy obidalar

Matn yaxlitligini ta'minlovchi vositalarni (bog'lovchi so'zlar, kirish birikmalar, olmoshlar) ishlata oladi. Aniqlovchi ergash gapli qo'shma gaplarni ishlata oladi.

O'z darajasiga mos matnni (voqeaband yoki faktologik matnlar; gazeta, jurnal yoki veb-sayt maqolalari; intervyular; munozarali va turli nuqtayi nazarlar aks etgan matnlar; muammo va yechim aks etgan matnlar; annotatsiyalar) o'qiganda undagi tasvirlarni tushunadi.

Ekspozitsiyali (voqealar bo'layotgan joy tasvirlangan) voqeaband matn tuza oladi.

Voqea-hodisalar, shaxslar, predmetlar, joylarni, tushunchalarni tasvirlay oladi, solishtira oladi va ularga munosabat bildira oladi.

Afsonalar

Kirish birikmalarini (menimcha, mening fikrimcha singari) va munosabatni ifodalovchi modal so'zlarni (balki, ehtimol singari) ishlata oladi. Payt ergash gapli qo'shma gaplarni ishlata oladi

Afsonalar, rivoyatlar.

O'z darajasiga mos matnni (voqeaband yoki faktologik matnlar; gazeta, jurnal yoki veb-sayt maqolalari; intervyular; munozarali va turli nuqtai nazarlar aks etgan matnlar; muammo va yechim aks etgan matnlar; annotatsiyalar) o'qiganda undagi argumentlarni (fikrlar, fikrlarni asoslash uchun keltirilgan dalillar) tushunadi.

O'qigan (eshitgan) asari (ko'rgan filmi / spektakli) yuzasidan esse yoza oladi (asosiy g'oyasi, syujetining qisqacha bayoni, obrazlarning qisqacha ta'rifi bera oladi, asarga nisbatan o'z munosabati).

O'rganilgan mavzular doirasida og'zaki taqdimot qila oladi.

Jism va ruh

21 s

Temperament

Kelasi zamon fe'llarini (kelasi zamon maqsad fe'li, hozirgi-kelasi zamon, kelasi zamon gumon fe'li) ishlata oladi. Fe'ning shart maylini ishlata oladi (xohish-istaklarni bildirish uchun). Shart ergash gapli qo'shma gaplarni ishlata oladi

Psixologiya. Ranglar Ijtimoiy odoblar.

O'rganilgan vaziyatlar doirasida o'zgalarning o'ziga qaratilgan nutqini tushunadi.

Munozarali mavzularda turli nuqtayi nazarlar aks etgan esse yoza oladi.

Kelajakdagi voqealar haqida gapira oladi.

Shaxsiy gigiyena

Fe'ning buyruq maylini ishlata oladi (buyruq, iltimos, taklif ma'nolarida). Fe'ning o'zlik nisbat shaklini ishlata oladi.

Salomatlik. Parfumeriya. Gigiyena

O'z darajasiga mos matnni (voqeaband yoki faktologik matnlar; gazeta, jurnal yoki veb-sayt maqolalari; intervyular; munozarali va turli nuqtayi nazarlar aks etgan matnlar; muammo va yechim aks etgan matnlar; annotatsiyalar) o'qiganda undagi detallarni tushunadi (kim? nima? qachon? qayerda? nima uchun? singari so'roqlarga javob topa oladi).

Maslahat berish, ishontirish mazmunidagi matnlar tuza oladi.

Takrorlanuvchi voqea-hodisalar, doimiy holatlarni tasvirlay oladi va ularga munosabat bildira oladi.

Parxez

Fe'ning aniq nisbat shaklini ishlata oladi. Fe'ning majhul nisbat shaklini ishlata oladi

Tibbiyot. Parxez gigiyena.

O'z darajasiga mos matnni (voqeaband yoki faktologik matnlar; gazeta, jurnal yoki veb-sayt maqolalari; intervyular; munozarali va turli nuqtayi nazarlar aks etgan matnlar; muammo va yechim aks etgan matnlar; annotatsiyalar) o'qiganda unda ochiq aytilmagan fikrlarni tushunadi muammoga yechim taklif qilingan va fikri asoslangan esse yoza oladi.

Muammoga yechim taklif qila oladi va taklif qilgan yechimini asoslay oladi.

O'zbekcha – o'zgacha

30 s

Sharq taronalari

Hozirgi va o'tgan zamon sifatdoshlarini (borayotgan, borgan va h.z.) aniqlovchi vazifasida ishlata oladi. Fe'ning birgalik nisbat shaklini ishlata oladi

Baxshichilik. Sharq taronalari. Adabiy janrlar.

Zamonaviy o'zbek adabiy tilida yozilgan badiiy matni (nasriy yoki dramaturgik asarni) o'qiganda tushunadi (asosiy g'oyasini, syujetidagi voqealarni ajrata oladi; obrazlarga ta'rif bera oladi; asarga munosabat bildiradi) maqola yoza oladi.

O'qigan (eshitgan) asari (ko'rgan filmi/ spektakli) yuzasidan gapira oladi (asosiy g'oyasi, syujetining qisqacha bayoni, obrazlarning qisqacha ta'rifi bera oladi, asarga nisbatan o'z munosabati)

Topib gapir!

Harakat nomini (borish, o'qish va h.z.) maqsad holi vazifasida ishlata oladi. Bog'langan qo'shma gaplarni ishlata oladi. Sabab ergash gapli qo'shma gaplarni ishlata oladi

Ibora. Idioma. Jargon (statistika). Lug'atlar (shu jumladan izohli lug'atlar) bilan ishlay oladi, ulardan so'zning kerakli ma'nosini aniqlashtira oladi.

O'qilayotgan matndagi notanish so'zlarning taxminiy ma'nosini kontekstdan topa oladi. Norasmiy vaziyatlarda xat (e-mail) yoza oladi va xatlarga javob qaytara oladi.

Kontekstdan kelib chiqqan holda zarur uslub hamda leksik va grammatik vositalarni tanlagan holda muloqotga kirisha oladi.

Sport kecha va bugun!

To'siqsiz ergash gapli qo'shma gaplarni ishlata oladi. Maqsad ergash gapli qo'shma gaplarni ishlata oladi

Ko'pkari, milliy kurash.

O'z darajasiga mos matni (voqeaband yoki faktologik matnlar, kundalik vaziyatlar va ijtimoiy mavzular aks etgan dialoglar, intervyular, tele va radio dasturlar, taqdimotlar) eshitganda uning asosiy g'oyasini tushunadi.

Intervyu yoza oladi.

Aynan hozir bo'layotgan voqea-hodisalarni, guvohi bo'lgan voqealarni tasvirlay oladi va ularga munosabat bildiradi.

Dalil va isbot

24 s

Bu fakt!

Hozirgi zamon fe'llarini (hozirgi zamon davom fe'li, hozirgi-kelasi zamon) ishlata oladi. Fe'ning orttirma nisbat shaklini ishlata oladi.

Zamon qahramonlari. Zamon biznesmenlari.

O‘z darajasiga mos matnni (voqeaband yoki faktologik matnlar, kundalik vaziyatlar va ijtimoiy mavzular aks etgan dialoglar, intervyular, tele va radio dasturlar, taqdimotlar) eshitganda undagi detallarni tushunadi (kim? nima? qachon? qayerda? nima uchun? singari so‘roqlarga javob topa oladi)

Annotatsiya (taqriz) yoza oladi.

Rasmiy vaziyatlarda xat (e-mail) yoza oladi va xatlarga javob qaytara oladi.

Munozarali mavzuda o‘z fikrini bera oladi va fikrini asoslash uchun dalillar (argumentlar) keltira oladi.

Inson huquqlari

Natija ergash gapli qo‘shma gaplarni ishlata oladi. “Zarur”, “kerak”, “mumkin”, “shart” (+emas) singari modal so‘zlarini ishlata oladi. Sonlar, miqdor so‘zlari va daraja-miqdor ravishlarini ishlata oladi. Inson huquqlari, iste‘molchi huquqi (fabrika va zavodlar).

O‘z darajasiga mos matnni (voqeaband yoki faktologik matnlar, kundalik vaziyatlar va ijtimoiy mavzular aks etgan dialoglar, intervyular, tele va radio dasturlar, taqdimotlar) eshitganda undagi argumentlarni (fikrlar, fikrlarni asoslash uchun keltirilgan dalillar) tushunadi.

Ayrim keng tarqalgan rasmiy ish hujjatlarini (ariza, tushuntirish xati, avtobiografiya, obyektivka / rezyume) tuza oladi.

Avtobiografiya (biografiya) yoza oladi.

Voqea-hodisalar, shaxslar, predmetlar, tushunchalarni tasvirlay oladi, solishtira oladi va ularga munosabat bildiradi